

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ У ПІСЛЯКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

У статті розглянуто актуальні проблеми кризових явищ в економіці України. Визначено тенденції вітчизняної економіки загалом та на рівні регіонів зокрема. Запропоновано напрямки подолання негативного впливу кризи на економіку регіонів.

В статье рассмотрены актуальные проблемы кризисных явлений в экономике Украины. Определены тенденции отечественной экономики в целом и на уровне регионов в частности. Предложены направления преодоления негативного влияния кризиса на экономику регионов.

The article deals with current problems of the crisis in the economy of Ukraine. Certain trends in the domestic economy in general and in particular at the regional level. Suggested areas to overcome the negative impact on the regional economy.

Ключові слова: криза, світова криза, наслідки криз, динаміка зростання, антикризові заходи, державне антикризове регулювання.

Світова фінансово-економічна криза має глобальний характер. Вона охопила всі сфери економіки всіх країн і регіонів. Особливо відчутно вона проявилася у вересні 2008 року із падінням деяких потужних американських та європейських фірм. Негативним чинником поширення кризи на всі країни є посилення глобалізаційних процесів у світі, які характеризуються зростанням цілісності і єдності світового господарства та взаємозалежністю економік різних країн. Тому вистояти може тільки конкурентоспроможна економіка, яка всебічно використовує потенціал транснаціонального капіталу, має національний виробничий комплекс, що гарантує економічну безпеку країни, розвинений внутрішній ринок, збалансовану соціальну структуру й ефективну політичну систему.

Руйнівні наслідки та механізми подолання та запобігання фінансово-економічних криз відображено у вітчизняній та світовій літературі, а саме в працях Г.Томпсона, М.Фрідмена, П.Герста, М.Алле, О.Барановського, В.Геєця, С.Мочерного, Ю.Василенка, В.Попова, І.В. Хаджинова та ін.

Відзначимо, що вітчизняні вчені у своїх працях досліджують наслідки впливу світових криз для економіки України та пошук напрямів антикризової політики нашої держави.

Однак сучасна криза характеризується низкою особливостей, які не набули системного вивчення та аналізу ні вітчизняними, ні зарубіжними вченими.

Тому метою даного дослідження стало вивчення соціально-економічного становища регіонів України з подальшою оцінкою наслідків світової фінансово-економічної кризи та окресленням ймовірних загальних шляхів подолання негативних наслідків кризових явищ в Україні.

Дослідження варто почати з ідентифікації понять "регіон" та "криза".

Ми виходимо з того, що регіон як багатовимірна система є цілісною

соціально-економічною структурою, яка для свого забезпечення потребує внутрішньої рівноваги та регулюючого впливу суспільних інституцій, головними з яких є державні органи влади та місцеве самоврядування. Основні питання сьогодення – це подолання наслідків економічної кризи, пошук оптимального співвідношення ринкових та державних важелів у розв'язанні регіональних проблем, ресурсне забезпечення регіонального розвитку.

У даній статті ми проаналізуємо загалом соціально-економічне становище регіонів України та визначимо ключові орієнтири руху у посткризовий період їхніх економік.

Адже криза – це не тільки втрати, а й нові можливості, виявлення диспропорцій і невідповідностей в економіці та суспільстві й одночасно можливість їх подолання. У світовій економіці і в економіці України з'явилися ознаки початку виходу з кризи. Кризовий період 2008-2009 років наочно продемонстрував і закріпив хронологічну структурну розбалансованість навіть розвинених регіонів України.

Як зазначають автори [1], протягом 2011 року позначилися позитивні тенденції розвитку регіонів, що є свідченням активізації процесів післякризового відновлення, але поряд із позитивною динамікою базових галузей економіки регіонів помітне і поглиблення існуючих структурних і регіональних диспропорцій.

Постає запитання: яка ж нинішня ситуація в соціально-економічному розвитку нашої країни?

Однією з найсуттєвіших змін є позитивна тенденція зростання в країні на 9,6% виробництва промислової продукції у серпні 2011 року порівняно з відповідним місяцем попереднього року. Приріст продукції одержано майже за всіма основними видами промислової діяльності. За даними Головного управління статистики, в регіонах України динамічно протягом січня-липня 2011 року порівняно з січнем-липнем 2010 р. зростали обсяги промислового виробництва у Черкаській області – на 2,4%, в Донецькій області – на 17,1%, а спад у промисловості спостерігався в Закарпатській області – на 6,3% й Одеській області – на 18,4%.

Зростання обсягів виробництва спостерігається і у сільськогосподарському розвитку, адже у січні-серпні 2011 р. індекс обсягу сільськогосподарського виробництва порівняно з відповідним періодом 2010 р. становив 110,5%, у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 112,2%, у господарствах населення – 109,2%.

Що ж стосується експорту-імпорту товарів, то тут ми також бачимо позитивні зміни, тому що у I півріччі 2011 р. експорт товарів становив 32843,3 млн. дол. США, імпорт – 38352,9 млн. дол. США. Порівняно з відповідним періодом 2010 р. експорт збільшився на 42,5%, імпорт – на

50,8%. Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 5509,6 млн. дол. США (за I півріччя 2010 р. також від'ємне – 2371,6 млн. дол. США).

Обсяги експорту товарів за регіонами України за I півріччя 2011 року найбільшу кількість мають такі області, як Донецька – 8825,1 млн. дол. США, Дніпропетровська – 5096,7 млн. дол. США, Луганська – 2892,2 млн. дол. США, Запорізька – 1935,8 млн. дол. США, а імпорт товарів переважає в таких областях, як Одеська – 1623,1 млн. дол. США, Донецька – 2062,9 млн. дол. США, Дніпропетровська – 3160,6 млн. дол. США, Київська – 1794,8 млн. дол. США.

У I півріччі 2011 р. розмір середньомісячної номінальної заробітної плати штатних працівників підприємств, установ, організацій (з кількістю працюючих 10 осіб і більше) становив 2495 грн. і порівняно з відповідним періодом 2010 р. збільшився на 18,4%. Найвища середньомісячна заробітна плата за регіонами за період січень-серпень 2011 року зафіксована в Дніпропетровській – 2714 грн., Донецькій – 2990 грн., Луганській – 2639 грн. областях.

Кількість зареєстрованих безробітних на 1 вересня 2011 року порівняно з 1 серпня зменшилася на 7,9%, до 432,4 тис. осіб, що на 9,1 більше порівняно з 2010 р. [2]

Така позитивна тенденція зміни факторів розвитку регіонів забезпечує здебільшого короткостроковий позитивний ефект та не долає комплекс проблем посткризового розвитку регіонів, у тому числі:

- ✓ посилення тенденцій до локалізації центрів економічного зростання на регіональному рівні;
- ✓ збереження та посилення проявів моноструктурної спеціалізації регіональних ринків;
- ✓ зниження потенціалу ємності внутрішніх регіональних ринків, що обумовлено слабкістю та нерозвиненістю міжрегіональних коопераційних зв'язків;
- ✓ відсутністю внутрішньовиробничого попиту на продукцію інноваційно-інвестиційного походження;
- ✓ нерозвиненістю транспортної інфраструктури та складністю транспортної доступності на регіональному рівні окремих регіонів;
- ✓ обмеженістю внутрішнього споживчого попиту;
- ✓ посилення залежності економіки індустріально розвинених і старопромислових регіонів України від коливань світової кон'юнктури на сировинні групи товарів та напівфабрикати.

Перебіг процесів поступового відновлення соціально-економічного розвитку регіонів України у 2011 році засвідчив наявність регіональної диференціації темпів посткризового відновлення.

В умовах кризи та у післякризовий період яскраво виявилася

неспроможність більшості громадян і регіонів самостійно фінансувати власний розвиток.

Ми погоджуємося з авторами [1] в тому, що якщо в попередні роки нестача фінансових ресурсів у регіонах компенсувалася трансфертами з державного бюджету, переважно нецільовими, то наразі криза довела хибність і дестимулюючий вплив такого підходу. Посткризове відновлення сформувало логічну необхідність зміни основ формування фінансової бази громадян і регіонів у напрямі зменшення залежності її джерел від коливань економічної кон'юнктури.

Антикризові заходи мають реалізовуватись не тільки тоді, коли криза вже руйнує бізнес, а й для профілактики, систематично. Регіональна влада має керуватись у своїй діяльності антикризовою програмою, а підприємства регіону повинні мати розроблені антикризові бізнес-плани, а на їх підставі – плани модернізації обладнання, план-графік маркетингових заходів, скорочення діяльності за необхідності та низку інших стратегій реорганізації або скорочення.

Відповідними інструментами функціонального і ресурсного забезпечення таких кроків як на рівні підприємства, так і на рівні регіону мали б стати відповідні системи бюджетування та антикризового управління.

Якщо ж уже криза настала, то для подолання кризових явищ слід реалізовувати антикризову програму дій, що спрямована на ідентифікацію і подолання основних «больових точок» – місяць докладання основних зусиль і концентрації інтелектуальних, фінансових та матеріальних ресурсів. Тобто необхідно виявити «точки» та «полюси зростання», здатні запрацювати в умовах кризи. Кожен регіон має свої особливості та структуроутворюючі елементи, які б могли стати локомотивами росту, які б призупинили падіння і потягнули за собою ослаблену регіональну економіку.

Особливістю вітчизняної кризи є викривлений механізм ринкового ціноутворення, а точніше – недостатня його ринковість. Тому ми, погоджуючись із авторами [3], вважаємо, що моніторинг цін у кризовий період потребує особливої уваги. Особливо небезпечним є торговельний монополізм, за допомогою якого штучно утримується високий рівень цін на окремі групи товарів. Тому в кризовий період особливо активно і безкомпромісно повинні працювати регіональні комісії по контролю за цінами та відділення Антимонопольного комітету, запобігаючи будь-яким спробам розбагатіти на збіднілому населенні.

Отже, можна зробити висновок, що світова фінансово-економічна криза негативно вплинула на економіку нашої країни, що у свою чергу негативно позначилось на функціонуванні та розвитку регіонів України. Однак позитивом є те, що на даному етапі розвитку все ж таки соціально-економічне становище

нашої країни має тенденцію до зростання. Загалом, при нарощуванні позитивних тенденцій та сприятливому багатому в чому середовищу для посткризового розвитку регіонів України, їх сучасний стан, а також відносини з державою свідчать про існування низки загроз стабільному та збалансованому регіональному розвитку. Але поки весь світ готується до другої хвилі кризи, український прем'єр заявив, що в Україні європейські виклики не актуальні, доки він при владі. «Дефолту не буде, доки наша політична сила модернізує країну», – заявив Азаров. [5]

Список використаних джерел:

1. Хаджинов І.В., Регіональні дисбаланси соціально-економічного розвитку в Україні / І.В.Хаджинов, В.І.Хаджинов // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. – С.294-298.
2. Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Луцків О.М. Світова фінансово-економічна криза: наслідки та шляхи її подолання в Україні / О.М.Луцків // Часопис економічних реформ. – 2011. - №2. – С.19-24.
4. Дубіщев В.П., Шульгіна О.В., Вплив світової кризи на структурну політику в Україні / В.П.Дубіщев, О.В.Шульгіна // Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету: Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент». – Випуск 7(26). Частина 4. – Луцьк, 2010.
5. Крамар О. Влада зупинить кризу адміністративним тиском? / О.Крамар // Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2011/10/4/300552/>.